

Ст. викладач Ліпський Р. В.

Полтавська державна аграрна академія, Україна

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС: ПІДСУМКИ 15-РІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

В статті розглянуто причини та етапи впровадження Болонського процесу, створення європейського простору вищої освіти та його подальшу місію у науковому та соціально-культурному розвитку суспільства

The article deals with the reasons and stages of introduction of the Bologna process, the creation of a European Higher Education Area and its mission to further scientific and socio-cultural development of society.

Ключові слова: Болонський процес, європейський простір вищої освіти, мобільність навчання, міжнародна відкритість, працевлаштування

Актуальність проблеми. У нинішнє десятиріччя до 2020 року європейська вища освіта має зробити вирішальний внесок у розвиток «Європи знань» як творчого та інноваційного процесу. Досягти успіху європейська освіта, що зіштовхнулася з проблемами старіння населення, високою конкуренцією з боку надання освіти в США та розрізненості європейських освітніх спільнот, може за умови, максимальної мобілізації талантів і здібностей всіх своїх громадян та спрямування їх зусиль на «навчання протягом життя» і розширення участі у вищій освіті.

Європейська вища освіта стоїть перед важливим викликом: відкриваються нові можливості, обумовлені глобалізацією і прискоренням науково-технічного розвитку з їх новими постачальниками освіти, новими учасниками та формами навчання. Здійснення «центрованого на студенті» (student-centered approach) підходу до навчання, що полягає в максимальній передачі ініціативи навчання самому студенту та мобільність допоможуть

студентам сформувати компетенції, необхідні їм на мінливому ринку праці, що дозволить їм стати активними і відповідальними громадянами сучасної спільноти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спроби надати загальноєвропейського характеру вищій освіті фактично розпочалися в 1957 році з підписання Римської угоди. Згодом ці ідеї розвинулися в рішеннях конференцій міністрів освіти європейських країн 1971 та 1976 років, які вилилися у підписання Маастріхтського договору 1992 року (формально, Договір про утворення Європейського Союзу (далі ЄС), який передбачав запровадження спільної валюти євро та засновану на трьох стовпах структуру ЄС – об'єднання європейської спільноти, спільну зовнішню та безпекову політику і співпрацю у сфері правосуддя та внутрішніх справ). Наступні роки характеризувалися запровадженням різноманітних програм під егідою ЄС, Ради Європи, що сприяли напрацюванню спільних підходів до вирішення транснаціональних проблем вищої освіти. Це насамперед програми приведення національного законодавства у сфері освіти до норм, напрацьованих країнами Європи, розширення доступу до вищої освіти і підвищення академічної мобільності студентів та їхньої мобільності на ринку праці, створення системи навчання впродовж усього життя та багатовимірні завдання зі зближення освітніх програм і систем.

Болонська декларація 1999 року поклала перспективу створення у 2010 році конкурентоспроможного на міжнародному рівні та привабливого Європейського простору вищої освіти (далі ЄПВО), в якому вищі навчальні заклади, за підтримки кваліфікованих викладачів і студентської спільноти, можуть здійснювати свої різноманітні місії у суспільстві знань; в якому студенти, користуючись перевагою мобільності з безперешкодним і справедливим визнанням їхньої кваліфікації, можуть знайти відповідну траєкторію здобуття вищої освіти.

Починаючи з 1999 року, 46 учасників Європейської культурної конвенції, погодилися з цим баченням і зробили істотний крок у напрямку досягнення

запланованих цілей. В унікальній співпраці між державними установами, вищими навчальними закладами, студентами та викладачами, разом з роботодавцями, агенціями із забезпечення якості вищої освіти, міжнародними організаціями і європейськими установами, ми залучені до ряду реформ з метою побудови ЄПВО, який ґрунтується на довірі, співпраці і повазі до розмаїтості культур, мов і систем вищої освіти. Основні етапи розвитку Болонського процесу наведено в таблиці 1.

Причини запровадження Болонської конвенції:

1. Докорінні перетворення в економічних системах усіх розвинутих країн. Можна стверджувати, що нині відбувається небувала за масштабами революція в економічній сфері.

2. На сучасному етапі конкуренція все більше переноситься в наукову сферу. Зараз виграє той, хто здатний швидше розробити і впровадити у виробництво новий товар. Наука і творчість починають відігравати провідну роль у розвитку економіки, тому організації та фірми прагнуть набирати не просто високоосвічені кадри, а молодь віком до 30-ти років, яка здатна до нестандартного продуктивного творчого мислення.

3. Внутрішня зацикленість національної системи освіти. Практика довела, що система освіти, не пов'язана з виробництвом, не може готувати спеціалістів для практичної роботи.

4. Прагнення об'єднати розрізнені потенціали європейських країн у єдиний економічний механізм. Адже після створення Європейського Союзу, введення єдиної грошової одиниці (євро) Європа мала б бути єдиною. Проте реально цього не відбулося. Виникли проблеми з різними рівнями підготовки фахівців та трудовими законодавствами європейських країн, що стало на перешкоді переміщенню населення.

5. Сполучені Штати Америки значно випереджають Європейські країни з ряду показників, які відносяться до системи освіти: частка вже підготовлених фахівців, що мають вищу освіту; кількість іноземних громадян, що навчаються; розвиток науки, інтенсивність наروщення наукового потенціалу.

Таблиця 1

Етапи розвитку Болонського процесу

1998	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2010	2012
Сорбонська декларація	Болонська декларація	Празьке комюніке	Берлінське комюніке	Бергенське комюніке	Лондонське комюніке	Льовенське комюніке	Будапештське комюніке	Бухарестське комюніке
Загальна рамка кваліфікацій	Легко-зрозумілі та порівнянні ступені	Навчання впродовж життя	Забезпечення якості на інституційному, національному і Європейському рівні	Посилення соціального виміру	Створення Європейського реєстру забезпечення якості (EQAR)	Соціальний вимір: рівний доступ і закінчення навчання	Офіційно оголошено про створення європейського простору вищої освіти	Пошук можливостей переходу до «автоматичного визнання кваліфікацій в рамках Болонської системи» як довготривалого завдання
Загальна двоциклова система	Система кредитів (ЄКТС)	Додано соціальний вимір	Включення докторського рівня як третього циклу	Стандарти і рекомендації із забезпечення якості	Стратегія покращання глобального виміру Болонського процесу	Навчання впродовж життя	Працевлаштування	
Мобільність студентів і викладачів	Мобільність науковців	Залучення вищих навчальних закладів і студентів	Визнання ступенів і періодів навчання (Додаток до диплома)	Національна рамка кваліфікацій	Рішення створити національні плани дій з ефективним моніторингом соціального виміру	Студенто-центроване навчання і місія вищої освіти	Європейський простір вищої освіти розширено до 47 країн	Розширення студентської мобільності
	Європейська кооперація у забезпеченні якості	Просування Європейського простору вищої освіти	Європейська рамка кваліфікацій	Присвоєння і визнання спільних ступенів		Освіта, наука (дослідження) і інновація	Другий організаційний Болонський форум	Покращення підготовки випускників до вимог ринку праці
	Європейський вимір вищої освіти		Посилення інтеграції освіти і наукових досліджень	Гнучкі траєкторії навчання у вищій освіті		Міжнародна відкритість		Третій організаційний Болонський форум
						Мобільність		
						Збільшення фінансування на вищу освіту		
						Перший організаційний Болонський форум		

Україна приєдналася до Болонського процесу на Конференції міністрів європейських країн 19 травня 2005 року в Бергені. Це є незаперечним фактом міжнародного визнання вітчизняної системи вищої освіти. Як учасниця Болонського процесу Україна повинна була вирішити ряд першорядних ключових завдань, що передбачали запровадження до 2010 року стандартів, рекомендацій та основних інструментів ЄПВО: Національної рамки кваліфікацій, інноваційної Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS), Додатка до диплома європейського зразка.

Після Конференції міністрів європейських держав у Лондоні (травень 2007 р.) в системі вищої освіти України було зроблено наступні кроки із реалізації положень Болонського процесу:

- затверджено «План дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2010 року»;

- Україна стала повноправним урядовим членом Європейського реєстру забезпечення якості (EQAR) (квітень, 2008 рік);

- створено робочу групу Міністерства освіти і науки України із розроблення національної рамки кваліфікацій системи вищої освіти;

- підготовлено «Національний звіт – 2007-2009» до конференції міністрів європейських країн у Льовені (квітень, 2009 р.).

На сучасному етапі реформа вищої освіти України здійснюється у двох площинах:

- національної стратегії соціально-економічного розвитку;
- співпраці та інтеграції в європейський і світовий освітній простір.

Запровадження основних положень Болонського процесу передбачає врахування національних підходів до організації навчання, змісту освіти, традицій у підготовці майбутніх фахівців з вищою освітою. У багатьох керівних європейських документах щодо розвитку вищої освіти зазначається, що університети значною мірою повинні зберігати свої власні традиції, надбання та досвід. Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України

особлива увага приділяється тому, щоб кожен університет поряд із урахуванням загальних рекомендацій та порад міністерства для всіх університетів України формував своє власне освітнє середовище, культуру організації навчання, культуру викладачів і студентів, культуру оцінювання навчальних досягнень студентів, культуру забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців та науково-педагогічних працівників.

Висновки. Європа сьогодні стикається з наслідками глобальної фінансової та економічної кризи. Щоб забезпечити стійке економічне відродження і розвиток, динамічна і гнучка європейська вища освіта спрямовує зусилля до інновацій, що ґрунтуються на інтеграції освіти і наукових досліджень на всіх рівнях. ЄПВО відіграє наразі ключову роль в успішному вирішенні розглянутих проблем та у подальшому соціально-культурному розвитку суспільства. ЄПВО – це не єдина система вищої освіти, а об'єднання 46 національних систем, що розвиваються відповідно до спільно погоджених принципів. ЄПВО сприяє узгодженню, сумісності, порівнянності та визнанню різноманітних систем вищої освіти. Він не вимагає уніфікації змісту, технологій навчання і забезпечення якості у вищих навчальних закладах. Таким чином, інвестування у вищу освіту, вважається першочерговим завданням, особливо на державному рівні.

Розвиток та підтримка наукової спільноти відіграє ключову роль у формуванні ЄПВО, у забезпеченні можливостей здобувати знання, навички та компетенції, сприяння кар'єрі учасників навчального процесу та їх життя, як громадян демократичних держав, а також їх особистісному зростанню.

Через безперервний розвиток, розширення і зміцнення Європейського простору вищої освіти та подальше посилення взаємодії з Європейським науково-дослідним простором, Європа буде в змозі успішно вирішувати завдання і долати виклики наступного десятиліття.

Література:

1. Головка В.О. Діалектика вищої освіти: трансформація від

декларації до реалізації [навч. посібник] / В.О. Головка. – Харків : Еспада, 2009. – 304 с.

2. Головчук А.Ф. Університетська освіта в Україні та Болонський процес [навч. посібник] / А.Ф. Головчук. – Київ : Аграрна освіта, 2007. – 83 с.

3. Закон України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 № 2984-III. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>

4. Корольов Б.І. Вища школа України і Болонський процес / Б.І. Корольов. - Київ : Європейський університет, 2006. – 144 с.

5. Костирко І.Г. Університетська освіта [навч. посібник] / І.Г. Костирко, І.Б. Гнатишин. – Львів : Магнолія, 2011. – 350 с.

6. Офіційний сайт Болонського процесу. – Режим доступу : <http://www.ehea.info>

7. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, щодо питань Болонського процесу. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/education/higher/bol>